

# De kaart van zuiver NLP

## Vakmanschap en/of... Verbinding?



*In gesprekken met NLP collega's heb ik vaak de indruk dat men graag zou willen dat NLP spiritueel is. Men heeft het dan over 'de kaart is niet het gebied', over 'lichaam en geest zijn één', het zoeken van de positieve intentie achter gedrag, de rol van het onbewuste en vooral haalt men er het model van Dilts bij waar spiritualiteit het niveau boven identiteit en missie is.*

*Er zijn in NLP heel wat mooie dingen. Dat wil nog niet zeggen dat NLP een spirituele leer is. In dit reflecterend artikel verdedig ik de stelling dat NLP een vak is, een mooi vak. Dat is voor mij zuiver NLP. NLP is geen spirituele leer. Ik zal daarbij vooral het uitgangspunt 'de kaart is niet het gebied' onder de loep nemen. Eerst start ik even met een definitie van spirituele praktijk en spirituele leer. Daarna leg ik het NLP uitgangspunt daarnaast.*

Een spirituele praktijk wil zeggen dat we voelen dat alles kadert in een verbondenheid met een bovenzintuiglijke werkelijkheid, het groter geheel, het verticale, het Andere. Prototypisch voorbeeld voor mij van een spirituele praktijk dat in het dagelijks leven herkenbaar wordt, iemand die op meditatieve wijze de afwas doet en een manager die na zijn uren een prachtige vader is voor zijn kinderen. Je bent spiritueel bezig als je de dagelijkse file begint te ervaren als een Zijn, als je de vergadering met je baas ziet als een kans tot ontmoeting met een mens.

De praktijk van een spiritueel iemand is radicaal: alles -ook het lijden- wordt ervaren in liefdevolle verbondenheid met het hogere of grotere. Het leven en de dood is je horizon van je beleving, de ethiek van het goede is je leidraad in je handelen.

Vermits alles een bron kan zijn van spirituele ervaring, kun je dus met je NLP best wel spiritueel zijn. Je hoeft het slechts te toetsen aan je intentie en de aard van de beleving terwijl je bijvoorbeeld een NLP-interventie doet. Is je NLP praktijk echter vooral bepaald door het stiekeme lachje 'ha ha, ik heb hem schaakmat', of bepaald door dromen van succes, dan heb ik mijn twijfels over de spirituele kwaliteit. Ook een valkuil is te denken dat omdat je aan coaching of therapie doet dat je dan ipso facto spiritueel bezig bent. Dat soort betaald helpen is beter dan bezig zijn met tabaksreclame, maar het is ook maar een beroep. Het is je beleving en je intentie die maakt dat het al of niet spiritueel is. Vandaar dat ik me de vraag wil stellen in hoeverre NLP beoefenaars hun know how vooral inzetten voor individuele doelen, dan wel een bijdrage leveren tot de stelling 'be the change you want to see in the world'. Gemakkelijk gezegd, maar wat is precies de verandering die je in de wereld

wil zien en hoe ben jij daar al een rolmodel van? Rijd je minder met je wagen? Doe je minder milieuvervuilende vliegtuigreizen? Kun je conflicten bemiddelend oplossen? Ben je in staat om je Marokkaanse burens te begroeten? Ben je al gestopt met industrieel vlees te eten? Gebruik je milieuvriendelijk papier?

### Spirituele leer

Een tweede aspect is de spirituele leer of theorie. Wanneer kan men een leer spiritueel noemen? Het boeddhisme is voor mij een voorbeeld van een spirituele leer omdat het gericht is op bevrijding van instincten en egogerichte motieven. Er zijn de stellingen over het psychologische functioneren van de mens en over de aard van het lijden. Het boeddhisme is scherp in de visie op wat juist en wat onjuist handelen is. Aansluitend bij die inzichten wordt een methode voorgesteld om tot juistheid te komen, de verlichting te bereiken.

Typische voor spirituele leer is dat ze een visie hebben over de aard van de mens en over zijn relatie met het bovenmenselijke. Men vertrekt vanuit een waarheid. Er wordt stelling genomen. Er is een inzicht in 'human condition'. Er wordt een na te streven levenswijze uitgelegd en er wordt een methode of zingevende richtlijn voor het handelen voorgesteld. Het eindpunt is ook steeds hetzelfde: het lijden overstijgen, een mooi mens worden, in liefde leven, een bijdrage leveren tot een betere wereld.

Is NLP een spirituele leer? Nee, er zijn wel enkele inspirerende dingen, maar het is geen spirituele leer, volgens de bovenstaande criteria. Er is geen éénduidige leer rond bevrijding en het eindpunt -het beloofde land- is eerder vakbekwaamheid, doeltreffendheid, succes, enzovoort. Het is duidelijk dat we spirituele klok gemakkelijk horen. Maar weten we waar de klepel hangt?

In de rest van dit artikel wil ik een kernaspect binnen NLP bekijken, 'de kaart is niet het gebied'. Ik toets het op de mate waarin het de drager kan zijn voor een spirituele levenshouding.

**'De kaart is niet het gebied' zou een spiritueel uitgangspunt kunnen zijn**

De NLP vooronderstelling 'de kaart is niet het gebied' is bedoeld als epistemologisch uitgangspunt, maar wordt in de praktijk door NLP studenten vooral gewaardeerd omdat het aanzet tot een meer liefdevolle communicatie. De attitude ten aanzien van medemensen verandert: mensen relativeren hun eigen meningen, staan open voor de eigenheid van de ander zijn wereldmodel en gaan minder discussiëren of strijden om de waarheid. Er is geen classificering mogelijk van kaarten volgens het niveau van waarheid, alle zijnswijzen zijn contextueel bepaald en daardoor kan niemand aanspraak maken op superioriteit. We zouden deze stelling spiritueel kunnen noemen omdat ze mensen ertoe aanzet om de medemens evenwaardig te zien aan zichzelf. Het is een vorm van liefde. Dat staat tegenover de macht en het egoïsme die mensen hebben als ze hun eigen kaart tot waarheid verheffen en opleggen aan hun omgeving.

De stelling 'de kaart is niet het gebied' is een typische stellingname van de voorbije generatie van de jaren zestig-tachtig, zoals ik me dat als vijftiger eigen heb gemaakt in mijn opvoeding en opleiding. Deze postmoderne generatie verwerpt macht, hiërarchie en het ver-





ticale. Bureaucratische structuren worden bekritiseerd omdat ze mensonterend zijn. Iemand die beweert de waarheid in pacht te hebben, wordt met argwaan bekeken. De nieuwe waarden zijn: open staan voor het anders zijn van de andere, het unieke van een individu respecteren. Men staat open voor andere culturen, en liefst wil men niet oordelen of iets moois of lelijk is. 'Ieder heeft zijn wereldmodel' zegt NLP. De notie van waarheid wordt verworpen.

NLP zou een spirituele leer worden wanneer deze stelling het radicale uitgangspunt is van een bevrijdingsleer. Het moet dan een consequent uitgangspunt worden voor je houding tegenover anderen. Maar makkelijk is dat niet, want vroeg of laat bots je op het feit dat je respect voor de kaart van de andere, niet altijd betekent dat men wederkerig respect heeft voor jouw visie. Dat weten vooral mensen te vertellen die vanuit hun opvoedingspatroon al geneigd waren het wereldmodel van anderen te volgen. Zo was de stelling 'de kaart is niet het gebied' voor mij als NLP-student zeer vertrouwd. Ik heb nooit anders gedaan dan geluisterd naar anderen. Met als schaduwzijde dat ik niet altijd in staat was om mijn eigen verlangens en grenzen te kennen, laat staan te stellen. In mijn gedrag was ik liefdevol, maar het was eerder vanuit een patroon van niet anders kunnen. Na een tijd heb ik met schade en schande moeten leren dat mijn 'kaart' ook recht van bestaan heeft en dat ik er maar beter aan doe om de dialoog en het conflict aan te gaan. Mijn zogenaamde liefde leek eerder op een masochistisch martelaar-

schap. Respect hebben voor de andere vanuit een opvoedingspatroon is iets anders dan de spirituele weg. Iemand die de spirituele weg opgaat, heeft zijn eigen verdringen en projecties leren kennen. Het ego mag niet geschrapt worden, maar moet een eigen plek krijgen.

Op een eerste niveau is 'de kaart is niet het gebied' een inspirerende stelling: respect voor de uniciteit van de andere; gelijkwaardigheid van kaarten. Het wordt bovendien een spiritueel uitgangspunt als men de stelling verbindt met de gedachte van bevrijding: door te blijven zoeken hoe 'ego' kan opgaan in openheid voor de Andere, schep-

pen we een context van liefde, van healing, van Verlichting. Zoals elke spirituele leer is de stelling uitdagend genoeg om weerwerk te leveren tegen instinctieve patronen en ego motieven. Je kunt er een heel leven mee bezig zijn. Je kunt je regelmatig herbronnen op de stelling 'de kaart is niet het gebied' zoals anderen zich herbronnen op de blijvende boeddhistische waarheid dat onthechting de weg is naar Verlichting. 'De kaart is niet het gebied' blijkt een stevige queste of koan te zijn.

### Vrij spel rond de tafel

Er zitten natuurlijk mooie dingen in NLP. Eén van de mooiste spirituele ideeën aansluitend bij 'de kaart is niet het gebied', is het vaak aangehaalde citaat van Bateson: 'sitting around a table, talking about differences without changing them'. Inderdaad, in de dialoog kunnen nieuwe synergieën ontstaan. Het samenbrengen en op elkaar laten inwerken van verschillen, creëert een hoge kwaliteit van gemeenschap. Ik denk onder andere aan de ontmoeting tussen culturen. Om de ontmoeting te doen slagen zijn er twee voorwaarden: dat alle partijen aan tafel even sterk zijn om hun stem te laten horen en ten tweede dat alle partijen bereid zijn te aanvaarden dat allen rond de tafel slechts een kaart hebben en niet 'de waarheid'.

Was spiritualiteit van gemeenschapsvorming maar zo gemakkelijk! De realiteit is natuurlijk heel anders. Niet alle mensen zijn geëmancipeerd en assertief. Niet alle mensen zien hun kaart als evenwaardig aan andere kaarten.

'Alles is maar een kaart' is eigenlijk wel goed gevonden. Het is vol van belofte om voor elkaar open te staan en alle stemmen te verenigen. Maar dat is het vaak niet. Groepsdynamische patronen beginnen ook te spelen. En belangrijker voor dit onderzoek naar spiritualiteit: de vraag om je eigen ervaring te zien als slechts een kaart, is niet ontgaan van macht. Als je Foucault er op naleest dan zul je beginnen te zien dat de mensen met de meest democratische principes vaak het meest macht uitoefenen. Het uitgangspunt 'de kaart is niet het gebied' versterkt je macht over een conversatie. Het wordt pas echt lelijk als men de stelling 'de kaart is niet het gebied' gebruikt om de eerste positie van de gesprekspartner te ontcrachten.

Een NLP communicator kan bijvoorbeeld zeggen: 'ik luister naar je mening maar je moet begrijpen dat jou standpunt maar een kaart is, ik heb een andere kaart'. Dat is iets wat NLP mensen vaak doen en hun intentie is natuurlijk zeer goed: ze willen een context scheppen waarin kaarten naast elkaar gelegd worden. Maar nu moet je eens eerlijk zijn: wat gebeurt er op het moment dat je iemands emotionele kracht wegneemt door te stellen dat het maar een kaart is? Het antwoord is: de macht is bij jou, je krijgt een speelveld om je eigen kaart, al of niet met sluwe Milton taalpatronen, in de conversatie te brengen. De andere begint je te volgen en je hebt je slag thuis gehaald. Enerzijds zeggen mensen wel 'de kaart is niet het gebied' ('ik sta open voor jouw wereldmodel') maar anderzijds zit er her en der manipulatie in om zowel je eigen wereldmodel op te leggen als dat van de andere te beïnvloeden. Een beetje zoals de internationale rechten van de mens dingen opleggen aan anderen.

Conclusie voor dit stuk: de dialoog die gebaseerd is op de ontmoeting van kaarten zou een spiritueel uitgangspunt kunnen zijn vol respect en liefde voor de medemens, als het met de grootste voorzichtigheid wordt gebruikt. Er zijn addertjes onder

het gras. Op een hoger logisch niveau zijn we evenzeer ons 'gebied' aan het presenteren. NLP heeft nog veel te leren rond de integratie van manipulatie en authenticiteit. Is 'de kaart is niet het gebied' een handige

ethische stelling die je macht versterkt? Ben je een contextbouwer of ben je een resultaatzoeker? Een moderator of belanghebbende? Een coach of verkoper? Een katalysator of missionaris?

*Ben je  
contextbouwer  
of resultaat-  
zoeker?*

### Geëngageerd zijn heeft een waarheid nodig

Er is nog een andere valkuil, betreffende 'geëngageerd zijn'. Ik volg Ken Wilber (in zijn boek 'Boomeritis', Shambhala, London, 2002) als hij de booming generatie typeert als een erg groene zweverige vorm van spiritualiteit. Het is een

spiritualiteit van het romantisch gevoel, verbonden met elkaar en met de natuur. Het is geen spiritualiteit van de actie. Een te democratische opstelling, 'alles is maar een kaart', 'ieder heeft recht op zijn zijswijze' (ook de misdadiger met zijn positieve intentie) ontkent een aantal kwaliteiten van een volwaardige spirituele praktijk. Thich Nhat Hanh zou teleurgesteld zijn in NLP. Iemand die écht spiritueel is, durft stelling in te nemen, durft zich kwaad te maken, zoals Jezus de wantoestanden aanklaagt als mensen de tempel misbruiken voor hun eigen doelen. Een spiritueel iemand is geëngageerd, riskeert zijn leven, enzovoort.



Doet NLP dat? NLP beoefenaars misschien wel, maar NLP niet. Ik zie er op zijn minst toch niets van aanwezig in syllabi of boeken. Er is geen visie op onze laakbare economie, op het kapitalisme, op onze milieuvriendelijke levenswijze, op de inflatie van individuele rijkdom, op ons gejaagd levenspatroon. Er is geen strijd op de barricades. Er zijn enkele verwijzingen naar de psychologie van individuele bevrijding en bewustwording.

De tactiek 'alles is maar een kaart' staat haaks op wat we nodig hebben om tot engagement te komen: de emotie dat je oordeel over iets waar is. Het geloof in de absolute geldigheid van een stelling is een essentieel fundament voor een spirituele levenshouding. Spiritualiteit draait op geloof, op eeuwige waarheden. Door te zeggen: 'jouw zienswijze is maar een kaart', ontnemen we anderen het recht om te geloven. Maar evengoed ondermijnen we de mogelijkheid om zelf stelling te nemen. We ontsnappen aan de spirituele plicht op te komen voor iets.



Het enige engagement dat NLP doet, is te vechten voor de stelling 'alles is een kaart en laten we de kaarten samenleggen'. 'De kaart is niet het gebied' is NLP's waarheid, NLP's gebied. Net zoals in andere spirituele theorieën heeft NLP gekozen voor één uitgangspunt. Daar hebben we recht op. Het mag. Maar de vraag is: versterkt het of verzwakt het ons engagement om te strijden tegen onmenselijkheden en te vechten voor een betere wereld?

### Manipulatie strookt niet met spiritualiteit

De NLP praktijk draait nog op een heel andere bestaansreden: vakbekwaamheid. Dit is de ander beïnvloeden en de omgeving zo hanteren dat je je doelen bereikt. Bandler en Grinder hebben vanaf het eerste boek de trend gezet om de stelling 'de kaart is niet het gebied' te kaderen in een veranderingsstrategie. Binnen opleiding en coaching is de interventie op het niveau van wereldmodel noodzakelijk om de andere te helpen. De cliënt vordert niet omdat zijn kaart van het gebied niet werkzaam is en in de overtuiging leeft dat die kaart de enige ware is. Daardoor heeft hij geen opties meer die toelaten om een succesvol verschil te maken.

Voor NLP is de stelling 'de kaart is niet het gebied' dus in de eerste plaats het fundament van vakmanschap. Door de relatie te zien tussen kaart, gebied en de doelstelling van de persoon, heeft NLP het fundament gelegd om interventies te doen en technieken te ontwikkelen die er op gericht zijn doeltreffender te worden. Het gaat hier niet zozeer over respect voor de kaart van de andere, maar in tegendeel: laten zien dat de kaart hinderlijk is. De coachende interventies (metamodel vragen en uiteraard Milton suggesties) zijn er op gericht de kaart van de andere te veranderen ten einde de persoon te helpen. NLP is in grote mate gebouwd om mensen gericht te beïnvloeden: de NLP technieken zijn procedurele instrumenten om kaarten te veranderen; de cliënt 'ondergaat' een techniek. Het meesterschap van een NLP'er is succesvol te zijn om subjectieve constructies via technieken te veranderen. In het kader van hulpverlening is dat oké. En in andere contexten? Wat gebeurt er als een bekwame NLP'er zijn eigen doelen nastreeft (verkoop, een goede training neerzetten, iemand verleiden)? Hoe gebruikt hij daar 'de kaart is niet het gebied'? De verleiding is natuurlijk groot, zeer groot om je NLP te

gebruiken om je doel te bereiken. Daar is niets mis mee maar spiritueel is dat niet altijd. Je eigenbelang primeert al vlug op wederzijdse winst.

Het punt is dus dat heel wat NLP vooronderstellingen (denk ook aan 'positieve intentie', alles is feedback, alles is mogelijk, enz.) in dubbel gebruik zijn. In de eerste plaats helpen ze ons om vakmanschap te ontwikkelen. In de tweede plaats zijn ze inspirerend voor een attitude. In de NLP opleiding lopen beide aspecten door elkaar. De ene keer draait het rond respect en liefde, de andere keer rond succesvolle beïnvloeding. Omwille van dat vakmanschap vind ik dat je niet mag zeggen dat NLP een spirituele leer is. Uitgangspunten die helpen om bekwamer te worden in beïnvloeden, worden niet altijd even eerlijk doorgetrokken in een levenswijze voor het goede.

### Conclusie: zuiver NLP gaat voor vakmanschap, zinvolle NLP gaat voor engagement

Ik voel me op dit moment in mijn leven erg aangesproken om NLP met engagement te verbinden. Ik, net zoals vele anderen, zijn zich teveel gaan nestelen in het methodische van NLP aangevuld met het vleugje filosofie. NLP heeft inspirerende stellingen maar hun kracht moet verder reiken dan een anker voor een goed gevoel. Engagement reikt verder dan respect voor de kaart van anderen. En het reikt ook verder dan de keuze om NLP toe te passen in hulpverlening of coaching.

Vandaar dat ik stel: NLP en spiritualiteit flirten met elkaar. NLP is als professioneel vak gestoeld op maakbaarheid en resultaatgerichtheid. NLP lijkt meer op een leer van vakmanschap, dan van bevrijding. Het is zoals geneeskunde. We zeggen ook niet van geneeskunde dat het een spirituele leer is. Een vak hoeft niet spiritueel te zijn, maar de praktijk van toepassing kan nog altijd spiritueel zijn.

Elke NLP'er die spiritueel wil zijn, heeft de opdracht om zijn vakbekwaamheid te verbinden met engagement en visie. Wij, hier in België, hebben ons huiswerk gemaakt. We hebben besloten om onze NLP know-how, zoals we dat in organisaties toepassen, te laten bepalen door een maatschappelijk vraagstuk, namelijk de dringende noodzaak dat we met zijn allen op een meer duurzame wijze moeten samenleven om onze planeet leefbaar te houden. De concrete uitwerking hiervan wordt onze nieuwe specialiteit 'transitie NLP', aansluitend bij de wereldwijde transitie beweging (zie [www.transitiontowns.org](http://www.transitiontowns.org)).

**RUDY VANDAMME, PSYCHOLOOG, FILOSOOF EN ANTHROPO-  
LOOG, IS ZELFSTANDIG ONDERZOEKER, AUTEUR EN  
LERAAR. HIJ IS INTERNATIONAAL ERKEND MASTER NLP-  
TRAINER EN GECERTIFICEERD MEDIATOR EN TRANSITION  
TRAINER.  
HIJ WAS TUSSEN 2004 EN 2006 VOORZITTER VAN DE  
NVNLP.**

Voor meer info en contact:  
[rudy@vandammeinstituut.com](mailto:rudy@vandammeinstituut.com)



Rudy Vandamme